

גליון ל"ד • פרשת ויצא • ט' כסלו תשפ"ו

בפתח הדיכל

א ביילען גוט
פארעכט

פנינים מתודות רבינו
ערוכים בשפה ברורה לשולחן השבת

קו חיבל
החתם סופר

ואתפלל כדת

עדברי נאוי הדורות העפלים בתורתנו

אין זה כי אם בית אלוקים: אין נבנה בית המקדש על הר המוריה - והלא נאסר ההר משום 'נעבד'?

אין נבנה בית המקדש על הר המוריה והלא עבדו שם הגויים ונאסר משום 'נעבד' * לפני העקידה היה הר המוריה עמק ונהפך להר בזמן העקידה * למה לא חזר ההר ונאסר בשעת העגל? * תירוץ הגהות מהרש"ם: בשעת מ"ת נעקרו ההרים ממקומם, והו"ל כע"ז שביטלו

אין נבנה בית המקדש על הר המוריה והלא עבדו שם הגויים ונאסר משום 'נעבד'

בטרם כניסתם לארץ נצטוו ישראל (דברים יב, ב): "אֲבָד תֹּאבְדוּן אֶת כָּל הַמִּקְדָּשִׁים אֲשֶׁר עֲבָדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אִתָּם יִרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הָהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רִעֵנָה. וּבְמִתְנֵי בְּפֶרֶךְ כָּל הַצִּלְמִים (ע"ז מוה) יִלְפֹּה מִמֶּקְרָא זֶה תֵּרַתִּי. א' דְּכוּת הַתּוֹרָה לְהוֹרֹת עַל מִקְדָּמוֹת אֱלֹהִים, גְּבוּעוֹת, וְתַחַת כָּל עֵץ, דְּמִסְתַּמָּא נִעְבְּדוּ ע"י הַגּוֹיִים. וְכַבִּיעֵת חז"ל כָּל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא הָר גְּבוּהָ וְגִבְעָה נִשְׂאָה וְעֵץ רִעֵנָה, דַּע שִׁישׁ שֶׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, ב' דְּהֵרִים עֲצָמָם אֵין נִאֲסָרִים, דְּכַתִּיב אֱלֹהִים עַל הָהָרִים וְלֹא הָרִים עֲצָמָם אֱלֹהִים. אֲמַנָּם לִקְמוֹן מִינָה בְּסוּגִיַּת הַגֶּמֶל (זו"ר) מִסְקִי, דְּהֵי מִלֵּי לְהַדִּיט, אֲבָל לִגְבוּהָ נִאֲסָר אִף הָרָה עֲצָמוֹ.

והקשו בתוס' (מה. ד"ה כל) בשם הירושלמי, דאם אכן כל מקום שאתה מוצא הר הר שמתמא נעבד מקום זה, ונעבד נאסר לגבוה, א"כ אין נבנה בית המקדש על הר המוריה, הלא גם שם שמתמא עבדו שם הגויים ויש לנו לאסור לגבוה. ותרצו דעל פי נביא נבנה שם. ובקדמונים נתקשו בזה דהא אין נביא רשאי לחדש דבר לשנות מד"ת.

לפני העקידה היה הר המוריה עמק ונהפך להר לאחר העקידה

ורבינו החתם סופר מביא לפרש בזה במקומות רבים (שו"ת י"ד סי' רלג ועוד) בשם רבו המובהק הנשר הגדול רבי נתן אדלער זצ"ל, דאין כונת הירושלמי דעל פי נביא הותר הר המוריה למרות שעבדו שם הגויים ונאסר, אלא דעל פי נביא נתברר דליכא כלל איסור בזה. ובזה מיושב מה שתמחו הקדמונים על דברי התוס' שהרי אין נביא רשאי לחדש דבר נגד דיני התורה [אם לא לצורך שעה, וביהמ"ק קבוע היה].

והיינו, בדמדרש דרש'י בפרשת העקידה דמיעקרא כתיב (בראשית כב, ד) וירא את 'המקום' מרחוק, ולקמן מינה מתואר המקום כהר ה' (ראה שם יד). ודרשו שם: "וירא את המקום מרחוק, שראה אותו מקום עמק ולא הר, והתפלל ואמר אין כבודו של מלך לשכון בעמק, ונעשה באותו היום הר...". ובזה ביארו הפוסק 'אשר יאמר היום בהר ה' ראה', דבאמת רק באותו יום נעשה הר, ולפני"ז היה 'מקום' דהיינו עמק.

ומעתה נמצא דלפני זמן עקידת צחק, לא היה הר המוריה הר, וממילא לא נעבד ע"י הגויים שהם עובדים את ההרים והגבעות. ואחר שנעשה הר כבר ניתנה הארץ לאברהם איבנו ושוב אין הגויים יכולים לאסור דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וזהו ביאור דברי הירושלמי דעפ"י נביא היתה, היינו דגילה להם נביא דכך היה המציאות שהיה עמק לפני זמן אברהם ולכן לא נאסרה ע"י הגויים.

זהו ביאור דברי חז"ל על יעקב איבנו ששם אבנים תחת ראשו משום צער החורבן

ובדרשות רבינו (ל"א אב, שש טור ב) מובאת ההשלמה למימרא זו בשם רבו, והוא על מה דא"י במדרש בפרשת (ב"ר ס"ח יג) שכשלן יעקב בבית אלוקים ראה חורבן בית המקדש ונצטער, ולכן השים אבנים מראשותיו. והביא הרמ"א דברי חז"ל אלו בהלכות תשעה באב (תקנה ב) ויש בני אדם משימים אבן תחת מראשותיהם, זכר למה שנאמר ויחם מאבני המקום, שראה חורבן. ודקדק הגרנ"א על דברי רז"ל מהיכן בא להם רמז על כך שראה החורבן, וביאר שהרמז הוא ממה שכתב 'ויפגע במקום, ולמה לא נאמר ויפגע בהר', "אחר שזכר נעשה הר בתפלתו של אברהם איבנו ע"ה מאי טעמא חזר עתה לומר ויפגע במקום".

"אלא על כרחך שנראה לו ליעקב מקום עמק לרמוז על החורבן, ערו ערו עד היסוד, ואמר כי בא השמש שלא בעונתה פתאום וכו'..." ונמצא שפיר מרומז בקרא הא דראה החורבן, במה שנכתבה הר המוריה כ'מקום' ולא כ'הר'. ומסיים רבינו "אלו דברי מ"ו הגאון זצ"ל, ודפח"ח".

דברי רבינו: בבית המקדש ליכא הכלל שאין נביא רשאי לחדש בו

גם באו"ח סימן רח, בשבתו הדיעה המהר"צ חיות ביסודות הדת, הביא רבינו דבר זה בשם רבו, לא שם מסיים בביאור

דברי הירושלמי 'שעל פי נביא היה' באופן אחר מרבו. וכלשונו 'עד כאן דברי הרב מכאן ואילך דברי התלמיד'.

וסיבת השינוי שם הוא לכא' מחמת מה שייסד שם רבינו, דהכלל ש'אין נביא רשאי לחדש בו דבר מעתה', הוא לא רק כשהנביא 'משנה' מדברי תורה, אלא גם לסמוך עליו בנוגע לדברי תורה עצמם, להכריע מהו האמת עפ"י תורה, ג"כ אי אפשר, ומעתה לא יספיק תירוץ הגרנ"א דהנביא יורה איזהו ההר שלא נעבד, דגם בזה תורה לאו בשמים הוא.

ועל זה כתב רבינו ליישב דגבי בית המקדש רשאי הנביא לחדש, והטעם משום דכתיב במשכן (שמות כה, ט) 'ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשה' ודרשו חז"ל (שבועות טו) וכן תעשה לדורות, ופירש רבינו 'וכן תעשה לדורות' היינו שכמו שהמשכן נעשה באופן של 'אני מראה אותך' כך יהי גם לדורות שהקב"ה יורה לנביאים אופן שייית המקדש. נמצא מעתה דשפיר אין במקדש משום אין נביא רשאי לחדש בה דבר "כיון שהקב"ה התנה בתחלה שיבנה כאשר אני מראה, א"כ אין כאן חידוש שחידש הנביא...", ושפיר יבוארו דברי הירושלמי שנתקדש הר המוריה 'על פי נביא'.

מיד בעת העקידה הקדיש אברהם איבנו את הרב המוריד

והנה נכד רבינו, החתן סופר (ח"א שער הקרבנות והכפרה אות א) הביא דברי רבינו דלעיל בשם הגרנ"א, ותמוה עליהם תמיהה עצומה וכן כתבו לתמוה אחרונים נוספים, שהרי בגמ' (נגז) דנו על מה שאסרה תורה בכמה פסוקים את עצי האשירה שבארץ ישראל, והלא ארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו, וא"כ אין האדם אוסר דבר שאינו שלו ואין נאסרו. ואמר' ע"ז בגמרא: "אלא מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודת כוכבים, וכי אתו עובדי כוכבים שליחותא דידהו עבדי", והיינו דמאחר שחטאו ישראל בעגל וגילו דעתם שניחא להו בע"ז, שוב יכולים גם חפציהם להאסר אם יעשו אחרים ע"ז. ומעתה לכא' נפיל תירוץ הגרנ"א בבירא, דהן אמת שכשנעשה הר כבר היה שייך לאברהם, אך כעדיין כשחטאו ישראל בעגל יכול שוב להאסר ע"י הגויים, ותמוה תו איך בנו בה המקדש.

וכתב החתן סופר 'ושאלתי דבר זה מפי הגאון מהר"י אסאד ולא מצא מענה לתמיחתי, ונצטערתי בזה הרבה', עד שראה בדברי רבינו עצמו במקו"א שנגע בתמיהה זו. והוא ביו"ד סי' רלח (שני סימנים אחר הסימן הנ"ל), שנדפס שם תשובת רבינו לרא"ז מרגליות ה'בית אפרים', ומותכן תשובת רבינו נראה דהבית אפרים נתקשה בתמיהה הנ"ל, וכתב ליישב מעצמו דכשנעשה הר המוריה מעמק להר, מיד הקדישו אברהם איבנו לשם מקדש, ושוב אינו יכול להאסר ע"י הגויים, דע"ז אין מועיל גילוי הדעת של ישראל בזמן העגל דניחא להו בע"ז, שהרי כבר גם אינו משל ישראל.

ועל זה השיבו רבינו החת"ס שם, דודאי לכך נתכוין הגרנ"א בתירוץו, ובולשו רבינו: "מ"ש הדר"ג והאר"ק מאוד בדברי מ"ו זצ"ל ולבסוף כל האורך העלה שכונתו ה' כיון שהוקדש לגבוה שוב אינו נאסר ע"י אחר, פשוט שכך היה כונת מ"ו ז"ל, ולא הוצרכתי דבר פשוט כזה לפני הדר"ג שנגלו אליו תעלומות חכמה".

תירוץ הגהות מהרש"ם: בשעת מ"ת נעקרו ההרים ממקומם והו"ל כע"ז שביטלו

בהגהות מהרש"ם (ע"ז מה) כתב בשם ספר 'ידי משה' לתרץ דברי הירושלמי הנ"ל, דמה שלא היה חשש לבנות הבית על הר המוריה, היינו משום דכל ההרים נתלשו בשעת מתן תורה, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה כט) שבאו כל ההרים לשמוע תורה בשעת מתן תורה [וע"ז גם רבינו בחי שמות יט, כד עה"ה ההרים רקדו כאילים דהיינו משם ממקומם]. ומעתה כיוון דבשעת מתן תורה נתלשו ממקומם פקע איסורא מיניהו דהו"ל כע"ז שחסרה ושנשברה שנתבטלה.

אלא דתמיהו על דבריו, שהא ניחא על מה שעבדו עד מתן תורה ובשעתו (ע"י שו"ת רעק"א תניא סי' ק), אבל מה יועיל זה על מה שעבדו לאחר מתן תורה עד זמן העגל. וצ"ע. אם לא שנאמר דגם הוא לא רצה לתרץ אלא את מה שהיה קודם שזכה אברהם בארץ, דזה נתבטל בשעת מתן תורה אבל מה שהיה אחר זכיית אברהם [ואולי אף הקדשתו כדלעיל], זה בלא"ה לא קשיא.

מדור נושא פרסים: הגרלות מיוחדות בין המשיבים

להודות

חידושים עיוניים עיתונותיים ז"ע

וישפם יעקב בפקד ויחם את האבן אשר שם מראשותיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה - ויל"ע אין עשה יעקב מהאבנים שלמראשותיו מצבה לגבוה, הא קי"ל במנחות כב. דדבר שנשתמש בו הדיוט אסור לגבוה

שו"ת חתם סופר או"ח ס"ח מ

רשימת הזוכים לחודש חשוון:

פרס ראשון: 1000 ש"ח

הבה"ח נפתלי קרפמן הי"ו מודיעין עילית

פרס שני: 400 ש"ח

הרב מרדכי חנא צוקמן שליט"א בית שמש

הבה"ח אהרן שפייער הי"ו ישיבת פוניבז בני ברק

הבה"ח שמואל דוד סגל הי"ו ישיבת באר אברהם - בית שמש

בין המשיבים בחודש כסלו, תתקיים הגרלה

פרס ראשון: 1,000 ש"ח

פרס שני: 2 זוכים כ"א בסך 400 ש"ח

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

1. בנדרים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר"
2. בטלפון 0733.454.678 שלוחה 4 (לאחר בחינת השפה)
3. במייל CH3131325@gmail.com
- יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרב קדושים

שבחי עין ז"ע עפ"י צדיקי וצארי הדורות

הגה"ק מהר"ם ש"ק (ה)

לא סר מן הדרך שראה מרבו אפילו כמלא נימא רבותי הלא תדעו כי שר וגדול נפל בישראל, אבל דעו כי לא הגאון הצדיק הזה בלבד נסתלק מאתנו עתה, אך גם מורן מו"ר החתם סופר ז"ע נסתלק עתה, כי על ידי הצדיק גם רבותי יחיו אתו עמו, על דרך שאמרו רז"ל (יבמות צו ע"ב) על אגורה באהלך עולמים, על ידי שאומרים שמועה מפיהו בעולם הזה שפתותיהן דובבות בקבר, ועוד נחשב כאילו הוא חי וקיים כפירש"י שם. וכל אשר הכיר את מרן בעל החתם סופר ואת תלמידיו הלזה, עינו תעידהו שהלך בדרכו ממש, לא סר מן הדרך אשר ראה מרבו ימין ושמאל אפילו כמלא נימא, וכל דברי תורתיו שגורים ושגורים היו בפיהו, ואמרו תורתו הטהורים יוצאים מפיו כניצוצות בוערות, וקדושתו נגדו תמיד. ועתה כי נסתלק תלמידו גם החתם סופר נסתלק עמו, ואתו תמות הרבה חכמה ששמע ממנו, ומי יורה דרך, ומי יתיר עגונות בנות ישראל, אוי לנו כי חטאנו.

הקול אשר זצ"ל בהספידו על מהר"ם ש"ק ז"ע, קול אריה פרשת יתרו

טורח ליישב כל דברי תורת החתם סופר

היה מרגלא בפיהם של הי"ד סופר' זצ"ל ואביו בעל 'התעוררות תשובה' זצ"ל, כי 'כל זמן שהמהר"ם שיק היה חי, לא היה חתם סופר מוקשה' [ובלשון ק"ק 'כל זמן די מהר"ם שיק האט גילעט, איז נישט געווען קיין שווערע חת"ס'], כי כל 'חתם סופר' המוקשה שהביאו לפני רבינו ז"ע היה מיישוב בטוט"ר.

כ"ק אדמו"ר מערלין בעל אמרי סופר זצ"ל

חייו ומשפחתו - בגידול צאצאיו (ח)

לקבל תנחומין ואמר שה' לו להילד נשמה גדולה מאוד, וסיפר הגרש"ס שראה שאיש א' זר נכנס לאביו ואביו סגר את הדלת אחריה והתבודד עמו, ואחרי הדלת נשמע כי מדברים יחד זמן רב, והיה הדבר לפלא על אביו אשר הסתיר דעת כל כך מהאבלות, וכאשר יצא האיש נכנס הגרש"ס וראה את פני אביו שנשתנו לטוב ופניו מפקים חדרו ושאלו על מהות האיש ההוא ואמר לו שהוא אליהו הנביא זכור לטוב ואמר רבינו וכי זה הוא דבר חידוש על אביכם ז"ל וסיפר. הר"ב משמש כי כשיצא הגרש"ס משם אמר רבינו זצ"ל לאנשיו הוא מספר חידוש שראה אצל אביו את אליהו הנביא ז"ל ובאם הייתי יודע שיה' תועלת עבורכם הייתי מראה לכם הרבה פעמים את אליהו הנביא.

מאיר עיני הגולה ח"ב אות תריג, ועי' מה שהעיר בזה בפנקס המוהל (לר"ז קינסטליכער) עמ' קכט, דלכא' נפל טעות בעובדא זו דבשנת תקפ"ג היה המכתב סופר בן שנתיים ימים בלבד

מורה לבנו לכתוב בלשון אידיש בשביל שתבין אמו

אבקשך אהובי בני נ"י כאשר תכתוב לי, אז תשתדל לכתוב גם איזה שורות בלשון יידיש כגון משלומך הטוב ומשלום ב"ב וכיו"ב, כדי שגם אמן תבין, ומונח בזכרוני שראיתי בפרעשבורג כשהייתי חוסה תחת צל אדמו"ר הגאון בעל שבט סופר, מכתב מהחתם סופר ז"ל שכתב לבנו ג"כ זאת, ומי לנו גדול ממנו ז"ל.

הג"מ אשר אנשיל מילר אב"ד פעטרושאן, שו"ת חיי אשר סימן צו

מברך באריכות ימים לבתו מרת שמחה בליל הסדר

שמעתי מהגאון רבי אברהם דוד הורוויץ זצ"ל אב"ד שטרסבורג חבר הבד"ץ העדה החרדית, שהיה מספר בביקורי החג ביו"ט אצל אבי מורי (מהר"ם דושינסקי זצ"ל גאב"ד ירושלים), ששמע (מבתה של) הרבנית שמחה ע"ה, פעם אחת בליל פסח בעת שמרן זי"ע"א עשה "יחץ", ונהג אח"כ להניח חלק המצה על כתפו ולהתהלך ולומר ככה יצאו אבותינו ממצרים. נענתה לאביה: "דו זעסט דאך אויס ווי איין זאמט טרעגער".

אביה מרן החתם סופר זי"ע"א שמח מאוד בדבריה, שזכה בכך לקיים מצות סיפור יציאת מצרים כראוי. אמר לה: זאלסט לאנג לעבן. ונתן לה גביע של כסף מתנה, מחמת כך. ואכן זכתה והאריכה ימים יותר מכל בני ובנות מרן החתם סופר זי"ע"א, והלכה לעולמה ב"ג אלול תרע"א.

כ"ק אדמו"ר מושינסקיא שליט"א, אוצרות הסופר כב עמ' קב

הזכרת רבינו את בנו אצל הישמח משה

שמעתי מפי קדשו של אדמו"ר הק' וכו' מו"ה משה ט"ב זצוק"ל (הישמח משה זי"ע), כי פעם א' בא לו מכתב בערב יו"כ מהרב הק' וכו' דק"פ פ"ב (מרן החתם סופר) זצוק"ל, ובו מבקש ממנו שיתפלל על בנו שנחלה מאד, אמנם הנושא המכתבים באשר כי היה יהודי לא רצה להטריחו בערב יו"כ במסירת המכתבים, ואמר בלבבו שיהיה די אם ימתין במסירות המכתב עד מוצאי יו"כ, כי לא ידע שנחוץ הדבר. והנה בעת תפילת כל נדרי נפלה לו לאדמו"ר הק' במחשבתו, ונראה לפניו דמות דיוקנו של הרב הג' דק"ק פרעשבורג, ואמר בלבבו כי אין זאת על מגן, ואפשר כי צריך הוא לתפילה ולרחמים, והתפלל עליו סתם. ובמצאי יו"כ כאשר הביאו לפניו המכתב וקרא בתוכו, שמח מאד כי ראה אשר לא לחינם היה זאת כי בנו של הרב הג' הנ"ל נתנפא.

הג"מ יהודה ליב גרינפלד זצ"ל תלמיד הישמח משה בספרו עה"ת (כת"י), פנקס המוהל (קינסטליכער) עמ' קכט. והוא גירסא נוספת לעובדא שהובאה בגיליון הקודם בענין זה

בזמן חולי ילדיו שנת תקפ"ג לא ביטל שיעור אחד עם התלמידים

הלא בעינינו ראינו בהיותו שוכב על ערש דוי זה כתשעה שנים ביסורים גדולים ובסכנה גדולה ה' מהרהר תמיד בדברי תורה, ואמר איזה שעות לפני מותו מה שחידש, ולא פסק פומיה מתפילות ובקשות, גם ידוע צער גידול בנים בשנת תקפ"ג שכל בני ביתו היו נופלים על מיטותיהם איש איש על חולי הקשה, גם א' מאתנו לא ה' בבריאות, בכל זאת לא בטל שיעור א' עם התלמידים כדבר יום ביומו בהיותו הכל אתו שלם ובטוח...

הכתב סופר זצ"ל בהספדו ככלות ימי השבעה בבית"ג הגדול דפרעשבורג, כתב וחתם סופר עה"ת ודרשות עמ' קנג

אליהו הנביא מנחם את מרן זי"ע אחר פטירת בנו היניק יהודה ליב

הרה"ג ר' שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא ה' איזה פעמים אצל רבינו (החידושי הרי"ם מגור) זצ"ל בווארשא, ורבינו כיבדו וחיבבו בפני כל, וסיפר הר' בינים משמש ע"ה, כי פעם א' כשה' הגרש"ס אצל רבינו בווארשא, שאלו רבינו כמה פרטים מעניני אביו החת"ס זצ"ל, ורבינו דיבר אז הרבה בשבח גדולת תורתו וצדקתו וענותנותו של הג' חת"ס זצ"ל. וסיפר אז הגרש"ס לרבינו, כי פ"א ה' לאביו החת"ס סיבה שנלקח ממנו רח"ל ילד שעשועים בן י"ב שנה, והצטער מאוד, ולא רצה

ענינה דיומא

שבתי אור עחי רבינו בחשופה זו

עקיבא על שם חותנו (בנוסף לשם יוסף אותו נתן על שם קנינו של הילד הגאון רבי יוסף לוצאט זצ"ל).

ב. דבר פלא התרחש בעת המילה עצמו, כאשר רבינו היה כבר בשנות הזקנה בהם נהג רק למול, והיה מוסר הפריעה לאחר,

בדרך כלל לחתנו רבי צבי דוד עהרנפעלד זצ"ל, ועתה בעת המילה חיפשו את רבי דוד צבי, ולא מצאוהו, ורבינו החת"ס גמר בעצמו הפריעה (כלשונו ב"מוהל ביכלי: "מלתי ופרעתי על ברכי הילד עקיבא יוסף בן רבי יחיאל"), כאשר מיד לאחר מכן הרים החת"ס ידיו הקדושות ואמר "ראו כי פרעתי בלי שיהיה לי צפורן, אליהו הנביא שיהי בידי..." (תורת יחיאל ח"א עמ' י"ג).

ג. בשעת הברית בירך רבינו החת"ס את סב הנימול, ה"ה הצדיק רבי יוסף שמואל שווארץ, שעוד יזכה לשמוע דרשה מהרר הנימול, ואכן כך היה, למרות זקנותו עוד האריך ימים עד אחר הבר מצוה של רבי עקיבא יוסף בו השמיע דרשה לאוזני סביו רבי שמואל, מיד אחר הבר מצוה חלה רבי שמואל ונפטר בשיבה טובה.

ביום זה התקיימה ברית מילה שישאר לדורות עולם כברית היסטורית, וזאת עבור ג' דברים מפליאים שקרו במהלך הברית. ברית זו היתה להילד עקיבא יוסף שלעזינגר, מי שלימים גדל לבעל "לב העברי"

ושו"ת רבי עקיבא יוסף, היה בנו של רבי יחיאל מתלמידי רבינו החת"ס (גם רבי עקיבא עצמו למד לימים בשיבת פרעשבורג, תחת דגלו של רבינו הכתב סופר, עד שנישא לבתו של הגה"ק רבי הילקאמייא זצ"ל מגדולי תלמידי רבינו החת"ס).

כפי שאמרנו ג' מאורעות מיוחדים ארעו בברית מילה זו, שבו שימש רבינו החתם סופר כמוהל.

א. שם הנימול ניתן ע"י רבינו ועל פי בקשתו, היה זה ביום שבו לפרעשבורג הבשורה הקשה על הסתלקותו לשמי רום של חותן המלך הגה"ק רבינו עקיבא איגר זי"ע, דכבר נסתלק כחודשיים קודם לכן ביום י"ג תשרי (ראה בדרשות דרוש ליום י"ב כסליו תקצ"ח). לאור זאת ביקש רבינו מתלמידו רבי יחיאל, כי יתן לבנו את השם

דיוקן המיוחס לרבי עקיבא יוסף שלזינגר

י"ב כסליו תקצ"ח

איגוד הצאצאים למען צאצא רבינו החת"ס זי"ע"א

לאחר הפעולות המבורכות למען איגוד הצאצאים, ברצונו להודיע

כי הרישום לאיגוד הצאצאים יתאפשר רק עד ליום כ"ה כסליו הבעל"ט (א' אדר א' תשס"ג)

הרישום אינו מיועד לבחורים וילדים

הרישום הוא אך ורק בעמדות נדרים פלוס "היכל החתם סופר - איגוד הצאצאים"

בברכת אלה ייבא חתמן ולא יפיק חתמן

שלא יבוש המושך ולא יקצץ החייל פרי אץ חיים וקיים

היכל המעשה

עבודת ספירי הוד עקדושת רבינו ז"ע

צדיק זה בא לבית מלוני...

אמרו רבותינו שאמר הקדוש ברוך הוא (חולין צ"א ע"ב): "צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לילה" (רש"י בפרשתנו כח, יז)

רבי מנדל, שקדושתו וטהרתו ליבו עמדו לפניו לפני הכל, לא סירב אפילו להצעה מופרכת זו... שיקולים "קלים" האין ישא בחור תלמיד חכם יחסן נערה פשוטה העומדת בשוק, לא עמדה אצלו כמפריע כשמדובר בטהרת נפשו, כשירות השמים שלו עומדת על כך המאזנים...

וכן, למרות שהעצה מצאה חן בעיניו, לא רצה להחליט בעצמו מבלי לקבל את הסכמתו של מרא דאתרא הגה"ק בעל הישמוח משה. הישמוח משה שמע את הדברים, והסכים כי עצה נאה היא, אך פסק: "דבר כזה אי אפשר לעשות ללא הסכמת ההורים. שלח להם מכתב מיד, ובקש שיבואו הנה יען כי מציעים לך שידוך הגון".

ואכן כך היה. אביו של הבחור, הלא הוא הגה"ק בעל המראה יחזקאל, יחד עם רעייתו הרבנית, הגיעו במהירות לאוהל. הישמוח משה פרש בפניהם את כל המעשה, והוסיף כי בעיניו השידוך ראוי למרות שהנערה אינה מיוחסת, שכן "העיקר הוא הייחוס העצמי, ואם הנערה הוגנת ומושלמת במעשיה, הרי היא חשובה יותר ממוחסת שמעשיה אינם שלמים".

האב הגדול הסכים, אך הרבנית התקשת לקבל את הדבר. היא הלכה בעצמה לראות את הנערה, ושבה שבורת לב. לא רק שאינה מיוחסת, לחשה לבעלה, "אף תוארה החיצוני אינו נאה הוא כלל!". למרות שהודתה בפה מלא כי מלאה היא במידות ומעשים טובים, ויראת שמים שלה הוא לשם דבר.

למחרת, נכנסו כולם שוב אל הקודש. כאשר הרבנית פרצה בבכי מר בפני הישמוח משה, וטענתה בפיה, למה על בנינו לקבל "עונש" כזה לשאת נערה פשוטה זו, הלא הוא מושלם במעלותיו. הישמוח משה שמע את דבריה, ופנה לרבי מנדל, ואמר לו הלא צדקה אמך שרצה בטובתך ככל אם בישראל.

באותו רגע, רבי מנדל, ששמע את דברי האמו, נפל ארצה וזעק ממיריות ליבו תהוה וזעק שקיעה את כל הלבבות: "אבער וקאס וועט זיין מיטן קוק? וואס וועט זיין מיטן קוק?!" [אבל מה יהיה עם ההבטה? מה יהיה עם ההבטה?].

כששמע הישמוח משה את זעקתו הקדושה שנחצבה ממעמקי לב טהור וזך, הבין את עומק יראתו וטהרת נפשו של הבחור. הוא קרא להוריו וביקש שלא יתנגדו לשידוך, ובזאת הבטיח להם הישמוח משה "איך בין אייך מבטיח צו זעהן שיינע דורות פון דעם שידוך?" [אני מבטיח לכם לראות דורות יפים משידוך זה].

נוכח הבטחתו של הצדיק, נכנעו ההורים והסכימו. השידוך נגמר בכי טוב, רבי מנחם מנדל נשא לאשה את הנערה מרת רייזל, בתו של רבי יהודה לייביש הלוי קרויס מאוהל. וברכת הצדיק התקיימה במלואה, משידוך זה יצאו דורות ישרים ומבורכים, שהאירו את העולם בתורתם ובצדקתם לדורי דורות.

למפרע עמד רבי מנדל על עומק כוונת רבו החתם סופר ז"ע שביקשו להטות את דרכו ולהכנס לאהיעל. שם נכונה לו זיווגו מן השמים...

(מקור: עובדא דאהרן פרק ו'. וראה בספר החת"ס ותלמידיו עמו"ש כ"ז, שריבנו החת"ס ביקש מתלמידו רבי מנחם מנדל פאנעט לטייל עמו כל ערב שבת כעשרה רגעים, והיה קורא לו בחביבות "דער זיידענער בחור" על שם בגדי המשי שהיה לובש בשבת כמנהג בנן של קדושים מעדת החסידים. מה שלא היה מראה נפוז בישיבת החת"ס. וראה באגר"ס מכתב ע"ד מובא אגרת שכתב אביו בעל המראה יחזקאל ז"ע לחת"ס, בו מודה לו על שמקומו לבנו רבי מנחם מנדל ביתר שאת)

צינו של הגה"ק רבי מנחם מנדל מדעש ז"ע

בין חומותיה של פרשבורג המעטירה, בצל קורתו של שר התורה וגאון ישראל, מרן ה'חתם סופר' זיע"א, ישב ועסק בתורה אחד מבחירי תלמידיו, ושמו מנחם מנדל פאנעט. הוא היה בנו של הגה"ק רבי יחזקאל פאנעט, בעל המראה יחזקאל, ושמו הלך לפניו כתלמיד חביב ואהוב על רבו, שוקד על תלמודו בטהרה ובפרישות מופלגת, ונערץ כבר בהיותו בחור על כל תלמידי הישיבה ועל רבותיו.

כאשר מלאו לו למעלה מעשרים שנה, גברו בו הגעגועים לבית הוריו, והוא החליט ליסוע לבקרם בטרם ימשיך בסדריו בישיבה, וכך ניגש הבחור רבי מנדל לטיול ברכת פרידה מרבו הגדול רבינו החתם סופר.

החתם סופר לא עצר בעדו מלבקר בבית הוריו, אך טרם בירכו בברכת פרידה, עצר החתם סופר וכצופה פני עתידות הביט בתלמידו החביב בעינים חודרות והורה לו: "בדרךך הביתה, תעבור לא הרחק מהעיר אוהעל. דעתי היא שכדאי לך להיכנס לשם להכיר את הרב הגאון אב"ד העיר". כוונתו היתה, כמובן, להאי גאון וקדוש רבי משה טייטלבוים, בעל הישמוח משה זיע"א, אשר הערצה הדת שררה בינו לרבינו החתם סופר.

למרות שהבחור השקדן רבי מנדל לא הבין לכל עומקו את כוונת רבו, הוא קיבל על עצמו כמובן את עצתו, והיטה את דרכו לעבור דרך אוהעל, נכנס אל הקודש פנימה והתעכב שם ימים אחדים, ליהנות מזיוו ולהתבשם מתורתו של צדיק.

בוקר אחד בהיותו באוהעל, לאחר תפילת שחרית, יצא הבחור לשוק העיר על מנת לרכוש לעצמו דבר מאכל להשיב את נפשו, הוא הביט כה וכה, וירא דוכן פירות צנוע, בו עמדה נערה בת ישראל ומכרה את מרכולתה. ניגש רבי מנדל לדוכן, הצביע על אבטיח בשל, ושאל למחירו. אך לאחר שהנערה נקבה בסכום שנגארה בעיניו גבוה מדי עבורו, פנה ללכת משם ולחפש משהו אחר לפת שחרית קלה. אך בטרם הספיק להרחק, שמעה אוזנו את הנערה אומרת במליצה חכמה ובשפת האידיש: "צדיק זה בא לבית מלוני, ויפטר בלא מלאנע?" [מלאנע היה כינוי בשפה המקומית ל"אבטיח"].

רבי מנדל נערץ במקומו, נפעם כיצד בת ישראל פשוטה, העומדת בשוק, מסוגלת לטוות מליצה כה שנונה, המבוססת על מאמר חז"ל? מחמת התפעלות, הרים את עיניו לרגע קט, במבט של פליאה, ומבטו נתקל בשגהה בנערה לרגע קצר בודד. מיד הוריד רבי מנדל את עיניו ועזב את המקום.

מיד כששב לאכסנייתו, נפשו סערה בקרבו. קדושתו היתירה שהיתה נר לרגליו תמיד, נפגמה לדעתו באותו רגע אחד של היסח הדעת. הוא נפל ארצה בפיטוט ידים ורגלים, ופרץ בבכי תמורים קורע לב. "מעולם לא נכשלתי בכך!" התמוסס רבי מנדל בבכיו, "היאך נכשלתי בראיה אסורה? איך אעשה תשובה על חטא נורא זה?"

בעל האכסניה, שהיה איש נכבד והכיר את נפשו הגבוהה והקדושה של הבחור, שמע את הבכי הנורא הבוקע מחדרו של אורחו הצעיר, ונחרד, בבהלה הוא נכנס לחדר והתעניין לפשר הזעקות. כששמע את סיבת שברון ליבו של הבחור, אורו עיניו ואמר: "יש לי עצה עבורך! הלא חז"ל אמרו 'אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה', והנה, נערה זו ודאי עתידה להינשא. אם תסכים ליקחה לאישה, תהפוך הסתכלותך למותרת למפרע..."

הליכות והנהגות

צדרי ועטרי רבינו ז"ע

הליכות והנהגות יום השבת (ו)

ערב שבת • הדלקת נרות • קידוש • עונג שבת • ליל שבת • יום השבת • קדושת ומעלת יום השבת • סעודות השבת • לימוד ושיעורי תורה בשבת • הבדלה ועניני מוצאי שבת

הדלקת נרות שבת (ב)

מקום הדלקת הנרות

את הנרות יש להדליק על השולחן שאוכלין עליו (בשר"ת "מילי דאבות" להג"ר משה ליב יוסף מרגלית יפה ז"ל ח"ה סימן י"ב אות א'). אחרי שהביא מהפוסקים דעיקר חיוב הדלקת נר שבת הוא שיהיה מונח על השולחן שאוכלים כתב: וכן ראיתי בבית רבי בעל כתב סופר זצ"ל שהנרות היו על השולחן שאכלו עליה ע"כ. וראה במעשה רב סימן ק"ג, וכך נהג רבינו שעל שולחן שאכלו עליו היו דולקים ארבעה נרות לבנים של שעווה (מנהגים תומר דבורה פ"ד אות ז', וכמש"כ בכפ"י יונה המובא בליקוטי מהר"ח דף י"ג ע"ב של פתחת מדר נרות לכבוד שב"ק, וראה לשון הרמ"א סי' רס"ג ס"א).

נרות נוספים בחדרו

זולת הנרות שהדליק רבינו על השולחן כאמור, הוסיף להדליק בחדרו עוד שני נרות גדולים של שעווה שהיו דולקים עד למחרתו איזה שעות ביום. ובחורף הולכים נכרי לבית מדרשו לתפילת שחרית והניח אחד בבית המדרש והשני בעזרת נשים (לקח"ח ריש הקדמה לח"ג. וכתב: "וברם זכורה אותה חשובה לטוב שמה היה גליקל דייטש ע"ה שנדבה כל ימיה אותו הנרות בכל ע"ה, והיתה הולכת ביום ש"ק לעזרת נשים להתפלל אל מול נרה. גם היה מנהג הכבודא הזאת לתקן מדי שנה מפשטן היותר יפה שלשה כתנות למרן ז"ע").

מלאכות ושבותי אחר הדלקת נרות

אפילו לשיטת הפוסקים הדלקת הנרות היא קבלת שבת ונאסר אחר"כ במלאכה (ראה סי' רס"ג ס"א), ולכן לכתחילה יש להקדים ולהטמין קודם שידליק, מכל מקום בהטמנה בדרבנן לא החמירו בדיעבד, ואם כבר הדליק מותר עדיין להטמין (שר"ת אור"ח סי' ס"ה). ומי שכבר קיבל שבת מותר להנות ממלאכת ישראל שעדיין לא קיבל שבת (שר"ע סי' רס"ג ס"א ומוג"א שם סק"ג), והטעם לפי שיכול גם הוא עצמו להחזיר נדרו במה שהקדים לקבל שבת (הגהות על גיליון השו"ע שם, ובחידושים עמ"ס שבת קמ"א ע"א).

סגולה כשנפל נר שבת על המפה

"ראיתי בחבמי ז"ל [הלא הוא רבי יוסף יוזפא בנו של רבינו החת"ס ז"ע], כשנפל נר שבת על המפה היה מניח בעד הנר מלחם השבת, וככה מעצמו, כן ראיתי כמה פעמים, והיה זה בקבלה מאביו מרן החתם סופר זללה"ה" (לשון השבט מייחודה בשלח ז"ל ואת).

מצוה להסתכל בנרות של שבת

מצוה להסתכל בנרות של שבת לאהדורי בקדושי דבי שמשא, והוא תיקון לחטא הרגלים הנקרא פסיעה גסה הנוטלת מאור עיניו של אדם, כי ת"ק בגימטריא ב' פעמים נר, והיינו נר הנחכה ונר שבת (דרושים ואגדות חתם סופר לפרשת מקץ דף קמ"ג טור ב' ד"ה שבת. וע"ש בהגהות המו"ל שציין לדברי הרמ"א אור"ח סי' רע"א ומוג"א וא"ר שם).

"קבלת מצות שביתה"

קודם שהלך לבית מדרשו בערב שבת סמוך לחשיכה, אמר להרבנית "מאך שבת" ["עשי שבת"] (מנהגים תומר דבורה פ"ד ס"ו). והגרע"מ סופר פ"ג הערה מ"א ביאר כונת רבינו שהוא כנראה על משקל הפסוק ושמרו ב"י לעשות את השבת. ועפ"י מה שכתב רבינו בהגהות שו"ע סימן רע"א ובת"מ פרשת כי תבוא עה"פ אשר לא יקום, דהשוות בשבת בשב ואל תעשה ולא קידשו בכניסתו לומר ששבת לשם מצות שבת לא עשה כלום, דבשוא"ת לא יכיר ששבת לשם מצותו, וממילא נשים שמקבלות שבת ע"י הדלקת הנר ומברכות "להדליק נר שבת" הרי מגלות דעתן ששבתן לשם מצות שבת, ושפיר עושות השבת ע"י הדלקת הנר, ע"ש).

דוד הקו שלנו: 0733.454.678 אורד"ב: 1-605.615.70

בעמדות נדרים פלוס "היכל החתם סופר"

דוד האימייל: k6056157010@gmail.com

לציון קדשו של מרן החתם סופר ז"ע בפרשבורג

הקוטר יונתן על מקום מנוחת קדשו מדי שבוע

אפשרות לשליחת קוטר

היכל החתם סופר המפעל העולמי להפצת ופירות החתם סופר

הצטרפות לקבלת הגיליון באימייל: chasamsofer3@gmail.com

